

származik. Ha ezek, gyűjtési költségeiket tekintve, pénzértékben nem is drágábbak a földszinten elhelyezett múzeumi tárgyakkal, tudományos szempontból nézve értékesebbek. Úgy látom, hogy ha olyan gyors ütemben folytatódik a helyreállítási munkálat, mint az elmúlt 1943. évben, valószínűleg két év alatt ezeket is rendbe lehet hozni, ha annyi segítőerő fog rendelkezésre állni, továbbá kellőszámú szekrényt tudok majd beszerezni. A jobb jövő reményében folytatom tehát a helyreállítási munkálatokat.

A Tár 1943. évi gyarapodása

Vétel útján: Kupás Gyula ásványkereskedőtől 80 darab ásvány 4020 pengő értékben. — Visky Ferenc óradnai lakóstól 10 darab ásvány 10 pengő értékben. — Bányay János geológustól 44 darab ásvány és 3 darab kőzet 400 pengő értékben.

Rendszeres gyűjtés útján: BÁNYAY JÁNOS a Székelyföldről 34 drb. ásvány és 7 drb. kőzet. — TÖRÖK ZOLTÁN a Kelemen hegyéből 78 drb. kőzet. — SZENTPÉTERFY ZSIGMOND Óradna, Parajd, 160 drb. ásvány. — Szilágysomlyó és Kolozsvár környékéről 22 drb. ásvány és 32 drb. kőzet. — SZÓKEFALVI NAGY ZOLTÁN Kolibica környékéről 61 drb. kőzet. — VINCZEFFY ENDRE Kápolnásfalu vidékéről 50 drb. kőzet. — KRISÁN EDIT Borgóbeszterce vidékéről 18 drb. kőzet.

Ajándékozók sorában köszönettel említem DR. GYÖRFFY ISTVÁN és DR. BALOGH ERNŐ professzor urak, VASITSEK ZSIGMOND bányagazgató úrnak és DR. TELEKI GÉZA gróf úrnak nevét, akiknek ajándékából 6 darab értékes ásvány- és kőzet került gyűjteményünkbe.

Kolozsvár, 1944 január 10.

DR. SZENTPÉTERY ZSIGMOND
tárigazgató

Jelentés

a Föld- és Őslénytani Tár 1943. évi állapotáról

A Tárnak abban a kedvezőtlen állapotában, melyről az 1942. évről szóló jelentésemben számoltam be, az 1943. év nem hozott semmi változást. Az eredendő baj, a Tár elhelyezésének elképzelhetetlenül szűk volta, továbbra is változatlanul fennáll. Nem felesleges most újból és még nagyobb nyomatékkal hangoztatni a Tár helyiségeinek elégtelenségéből és már fekvésének kedvezőtlenességéből is eredő nyomorúságát, mely eleve megöli az igyekezet minden jószándékát. a munkának minden kedvét és reményét, mert ezeknek a nagy tudományos és múzeális értékű anyagoknak jelenlegi zsúfolt raktárából valaha is igazi, a nyilvánosságnak megnyitható Tár nem lesz addig, míg erre alkalmas helyiségekhez nem jut.

Ma a rendelkezésre álló helyiség nemcsak lehetetlenül szűk, de e mellett fekvése is a lehető legrosszabb. Tudott dolog ugyanis, hogy a Tár, s vele együtt az egyetemi Földtani Intézet a központi egyetem

épületének pontosan északi részén kapott elhelyezést, egy szűk utcára néző földszinten, hova még nyáron sem süt soha be a nap. Nemcsak semmilyen múzeumnak nem való az ilyen sötét fekvésű épületrész, hanem egyáltalában semmi olyan intézet elhelyezésére sem, ahol a laboratóriumi munkák, a vizsgálódással járó észlelések olyan természetűek, hogy azok napvilágot kívánnak, melyet semmi mesterséges világítással helyettesíteni, pótolni nem lehet.

A Tár anyagának kis része ma a folyosó két fala mellett szorosan egymás mellé tett szekrényekben van kiállítva. A zsúfoltság már itt is olyan egészségtelen, hogy miatta a kiállított tárgyak kellőképpen nem érvényesülnek. A múzeumi anyag legnagyobb része a múzeumi teremben szorong annyira összetolt szekrényekben, hogy a szekrények között még egyes ember is alig fér el. De ezenkívül a földön is nagy tömegű anyag hever, mely mind megfelelő kiállításra vár. Annyira zsúfolt ez a helyiség, hogy a szekrények között még megfordulni se lehet annak a veszedelme nélkül, hogy valahonnan az ember valamit le ne üssön, valamire rá ne lépjen. Ilyen körülmények között a múzeumi tárgyak épségben tartása, ez a legegyszerűbb kívánalom is szinte a lehetetlenséggel határos. A Tár anyagának a harmadik része a pincehelyiségekben van felhalmozva, közöttük itt van elhelyezve az az 5 darab geológiaiailag színezett, nagyméretű domborművű térkép is, melyeknek mind múzeális, mind oktatási szempontból fent kellene lenniük, nem itt eldugva. Ezek a kivitelükben is gyönyörű domborművek, melyek a Tárnak igen nagy pénzében állanak, eredeti rendeltetésüktől elvonva, a nyirkos levegő gyilkos martalékának vannak kitéve.

A most már megkötött szerződés értelmében az Egyesület nemcsak kérheti, hanem teljes joggal követelheti is az államtól, hogy ennek az óreára vonatkozó kötelezettségnek, a Tár megfelelő elhelyezésének a leg-sürgősebben tegyen eleget. De különben az államnak ezt külön a maga érdekében is meg kell tennie ama szoros viszonynál fogva, amelyben a Tár az egyetemi oktatással, az egyetemi tudományos munkával szorosan egybekapcsolódik. A Tár életét nem lehet a nélkül megbénítani, hogy vele együtt az egyetemi oktatás, illetőleg az egyetemi Földtani Intézet érdeke is ne szenvedjen, és másfelől a Tár életét sem lehet saját célja és eszméje feladása nélkül tisztán csak az egyetemi élettől megszabott követelményekhez idomítani, mert ebben az esetben a két fél között a szerződés szelleme szerinti szimbolikus viszony a Tárra káros parazitizmussá válik. Ennél a kijelentésnél nem lehet megtévesztő, hogy az állam a Tár használatáért bért fizet. A bérösszeg ugyanis legalább a Földtani Tárra vonatkoztatva aligha érhet fel azzal a károsodással, amelyet anyagilag is szenved a Tár azzal, hogy anyaga az elhelyezés mostohaságából kifolyólag kétféleképpen nem kezelhető, így nagy értékei vannak kitéve a pusztulásnak, elértéktelenedésnek.

Az a lehetetlen elhelyezési állapot, melyben az Erdélyi Nemzeti Múzeum Földtani Tára nyomorog, természetesen az egyetemi Földtani Intézetet is sújtja. Egy fedél alatt kapkod fuldokolva mindkét intézmény az után a levegő után, mely az adott helyzetben még külön egyiknek is kevés lenne. Természetes, hogy az egyetemi Földtani Intézet

részéről is szóvá tettem már ezt a bajt. Ilyen értelmű beadványom, melyben most már a szerződés megkötése után a Tárnak jogos helyigényét is kihangsúlyoztam, jelenleg az egyetemi Tanács előtt áll. Ha így két felől az Egyetem és az Erdélyi Múzeum Egyesület is közös és erélyes lépést tesz a bajnak orvoslására, remélhető lesz talán a kedvező megoldás. Ha ez mégsem történne meg, személyemet illetőleg ez feloldást is jelent minden olyan anyagi és erkölcsi kárért való felelősség alól, mely ebből a jelenlegi szegényteljes állapotnak további fenntartásából szükségképpen következik.

A vázolt viszonyok miatt a Tárnak oly égetően szükséges rendbehozási munkálatai az elmúlt 1943. évben csak nagyon kevéssel haladhattak előre. Az intézeti helyiség folyosóján kiállított őslénytani anyag újracédulázása, az ott levő tárgyak között uralkodó eddigi zavar megszüntetése történhetett eddig csak meg. Most ugyanez a munka kezdődik a múzeumi teremben levő sokkal hatalmasabb anyagon. Nagy időpocsékolást okoz ennél az, hogy a tárgyakat a szekrények mellől, ahol ez a munka helyszíne miatt egyáltalában nem végezhető, más erre alkalmas helyre kell oda-visszahurcolni.

Megfelelő irányítással ezt az újracédulázást és rendezési munkát PONGRÁCZ ISTVÁN végzi, nemcsak a kívánt gondossággal, hanem, mint-hogy már régebben is alkalmazva volt húzamosabb ideig a Földtani Intézetben, bizonyos szakértelemmel is. Kívüle a tári munkákban, amennyiben ezt intézeti elfoglaltságuk megengedte, GRIGERCSEK ENDRE tanársegéd, FÜLÖP JÁNOS és PÉTER GYÖRGY altisztek is segítettek.

A Tár anyagának gyarapodásáról a következőket jelenthetem:

Egyik választmányi ülésünk jóváhagyása alapján a Tár tulajdonában levő 15 darab ősgerinces papírmáséból készült, átlag 30 cm nagyságú rekonstrukcióját átadtam a Magyar Nemzeti Múzeum Őslénytárának, ahonnan ezekért cserébe Tárunk a *Dinotherium*nak, a *Mastodon angustidens*nek és az *Elephas primigenius*nak 50—60 cm nagyságú művészi kivitelű, patinázott gipszszobrához jutott. A mi említett 15 kis papírmásé szobrunk ezekkel szemben egészen primitív, lehetetlenül színezett és legnagyobbbrészt formailag teljesen hamis rekonstrukció volt, s mint ilyeneknek legfeljebb annak bemutatására lett volna műzeális értékű, hogy milyeneknek nem szabad elképzelni ezeket az ősgerinceket. A nevezett 3 szobor SZILÁGYI MARGIT szobrászművésznőnek ilyen őssálat mintázáshoz való szerencsés érzékét és gondosságát dicséri.

Ugyancsak tőle vásárolt a Tár egy 2 m-nyi nagyságú *Dimetrodon* szoborpárt, továbbá a *Stegosaurus*nak és a *Camarosaurus*nak 1 m-nyi nagyságú, patinázott gipszszobrát. OLBERT KÁROLY festőművész megfestette a Tár részére az *Ichtyosaurus*nak és a *Pteranodon*nak 120 x 70 cm nagyságú olajfestményét, ANDOR LÓRÁND pedig egy krétakori őshüllő 70x50 cm-es vízfestményét. Valamennyi oktató értékén kívül — különösen a szobrok — művészi értékű díszei is lesznek Tárunknak.

A felsoroltak közül Tárunkban jelenleg még csak az utóbb említett akvarell látható. A többi festményt és szobrot még a Magyar Nemzeti Múzeum Őslénytára szíves őrizni. Lehozatalukat ugyanis nem is igen szorgalmazom. Hiszen ezek a Tárnak olyan maradandó becsű tárgyai,

hogy azokat a mi rettenetes zsúfoltságunkban könnyen sérülés érheti. Ime ez a körülmény is igen komoly figyelmeztetés arra, hogy a Tár helyszüke miatt már csődbe került, mert valóban csőd az, ha a Tár új beszerzéseit azok rongálásának veszedelme nélkül még elraktározásra sem képes befogadni.

Vásárolt a Tár egy hallenyomatot, mely a déda-szeretfalvi vasút-építés alkalmával került elő. Ajándékozóiink sorában a helybeli róm. kat. főgimnázium igazgatóságát és DR. KOVÁCS ISTVÁN tanár urat kell hálával megemlítenünk. Gyarapodott Tárunk anyaga ezeken kívül TÖRÖK ZOLTÁN Dragojásza—Bélbor környéki gyűjtéséből 197 darab és DR. BALOGH ERNŐ gyűjtéséből 92 darab közzel (Toronyága—Radnai havasok, Macskamező vidéke).

Jelentésem szíves tudomásulvételét kérve, maradtam a tekintetes Választmánynak mély tisztelettel

Kolozsvár, 1944. január 10.

DR. BALOGH ERNŐ
egyetemi ny. r. tanár,
igazgató

Jelentés

a Növénytár 1943. évi működéséről

Alulírott mint az Erdélyi Nemzeti Múzeum Növénytárának igazgatója a következőkben vagyok bátor jelentésemet megtenni:

I. A Botanikus Múzeumot az elmúlt évben is a látogatók ezrei keresték fel, vendégkönyvünk lapjai már be is teltek. A Botanikus Kertnek 1943-ban mintegy 85000 látogatója volt, ezek nagyrésze megtekintette a múzeumot is. Tovább folyt a részletes magyarázó feliratok, rajzok, térképek készítése, változatlanul DR. HARGITAI ZOLTÁN tervezésében és KERESZTES KÁLMÁN intézeti rajzoló kivitelezésében; így ezek száma 33-ra emelkedett. A rendszertani részben a még eddig át nem rendezett virágtalan növényeket tartalmazó szekrények anyaga nyert felfrissítést, itt a gombagyűjteményt DR. UBRISZY GÁBOR, a többit DR. HARGITAI dolgozta át. A kiállított anyag mind nedves, mind száraz praeparatumokkal gyarapodott, főleg az intézet tagjainak gyűjtései révén. Ajándékozóiink sorában Balogh Ernő, Roska Márton professzor és Boros Ádám, Igmándy József tanár urak nevét emeljük ki. Felállítást nyert a botanikatörténeti anyag nagyrésze is (a conservatori szobában és a II. emeleti folyosón), ez arcképekből, kéziratokból, régi, értékes könyvekből, levelekből, rajzokból áll.

Az elmúlt év fontos munkálata volt a kiállított anyag leltározása, amelyet SZABÓ ZOLTÁN, egyetemi gazd. hivatali leltározó végzett, külön díjazásért, hosszú hónapokon át. Ezzel kapcsolatban megjegyzem, hogy — miután a régi címkéket a román vezetés eltüntette — az egyes kiállított tárgyak tulajdonjogának megállapítása lehetetlenné vált, az egyetem miniszteri biztosával és a múzeumi ügyek miniszteri ügyosztályvezetőjével a helyszínen folytatott megbeszélés alapján az összes kiállított tárgyakat, mint EME tulajdont leltároztattam. Ennek alap-